

Brüssel, 26.10.2021
COM(2021) 950 final

ANNEX

LISA

järgmise dokumendi juurde:

Komisjoni aruanne Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele: energialiidu olukorda käsitlev 2021. aasta aruanne – panus Euroopa rohelisse kokkuleppesse ja liidu majanduse taastumisse

{COM(2021) 952 final} - {COM(2021) 960 final} - {COM(2021) 961 final} -
{COM(2021) 962 final} - {SWD(2021) 298 final} - {SWD(2021) 307 final} -
{SWD(2021) 308 final}

Energialiidu olukorda käsitleva aruande lisa energiatoetuste kohta ELis

1. Sissejuhatus

2020. aastal avaldas Euroopa Komisjon oma esimese aastaaruande liikmesriikide edusammude kohta seoses energiatoetuste ja eelkõige fossiilkütuste toetuste järkjärgulise kaotamisega ELis¹, nagu on nõutud energialiidu ja kliimameetmete juhtimist käsitlevas määruses².

Aruandes tugineti 1) vahetult liikmesriikide allikatest kogutud andmetele ja 2) riiklikes energia- ja kliimakavades sisalduvale teabele ning selles toodi välja liikmesriikide esitatud riiklikes energia- ja kliimakavades esinevad olulised andmelüngad. See osutab vajadusele parandada liikmesriikide aruandlustava.

Hiljuti vastu võetud Euroopa kliimamäärusega³ kinnistati ELi eesmärk saavutada kooskõlas Pariisi kliimakokkuleppe eesmärkidega 2050. aastaks kliimaneutraalsus. Selleks et tagada selle eesmärgiga vastuolus olevate keskkonnakahjulike energiatoetuste, eelkõige fossiilkütuste toetuste sotsiaalselt õiglane järkjärguline kaotamine, on jätkuvalt vaja teha jõupingutusi. Pealegi on G7 (sh ELi) juhid andnud lubaduse⁴ lõpetada järk-järgult ja võimalikult kiiresti uue riikliku otsetoetuse andmise rahvusvahelise CO₂-mahuka fossiilkütuseenergia jaoks ning veel kord kinnitanud võetud kohustusi kaotada ebatõhusad fossiilkütuste toetused.

Kliimamäärusega⁵ muudeti juhtimismääruse artiklit 17 ja sätestati, et komisjon võtab vastu rakendusaktid⁶, millega nähakse ette asjaomaste aruannete, sealhulgas energiatoetuste ja eelkõige fossiilkütuste toetuste järkjärgulist kaotamist käsitlevate aruannete ülesehitus, vorm, tehnilised üksikasjad ja esitamise kord. Selle tulemusena peaksid liikmesriikide aruandlustavad ühtlustuma ja enamik senistest andmelünkadest peaks saama kõrvaldatud.

Energia maksustamise direktiivi läbivaatamise ettepanekuga⁷ toetatakse fossiilkütuste kasutamisel kohaldatavate iganenud erandite ja stiimulite järkjärgulist kaotamist ning edendatakse puhtamaid kütuseid; sellega aidatakse kaasa ELi ambitsioonikate eesmärkide saavutamisele kasvuhoonegaaside heite vähendamise valdkonnas.

ELi taksonoomiamäärusega⁸ ja roheliste võlakirjade algatustega seotud käimasolevad jõupingutused peaksid aitama investoritel teha keskpikas plaanis kindlaks keskkonnasäästlikud majandustegevusalad ja suunata neisse rohkem rahalisi vahendeid. Komisjon kohaldab mitmesuguste ELi rahaliste vahendite puhul olulise kahju ärahoidmise põhimõtet. ELi rahalised vahendid (nt vahendid taaste- ja vastupidavusrahastust ja ühtekuuluvuspoliitika raames) tehakse kättesaadavaks üksnes seoses meetmetega, mis ei tekita keskkonnale olulist kahju.

¹ Energialiidu ja kliimameetmete juhtimist käsitleva määruse (2018/1999/EL; edaspidi „juhtimismäärus“) artikli 35 punkt n.

² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?qid=1602743359876&uri=COM%3A2020%3A950%3AFIN#document3>; edaspidi „komisjoni 2020. aasta aruanne toetuste kohta“.

³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021R1119&from=ET>, põhjendus 29.

⁴ <https://www.g7uk.org/wp-content/uploads/2021/06/Carbis-Bay-G7-Summit-Communique-PDF-430KB-25-pages-3-1.pdf>.

⁵ Euroopa kliimamääruse artikli 13 punkti 7 alapunkt b.

⁶ Rakendusakti ettevalmistamine on juba alanud ja see on kavas vastu võtta 2022. aasta lõpuks.

⁷ https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/revision_of_the_energy_tax_directive_0.pdf.

⁸ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2020/852, millega kehtestatakse kestlike investeeringute hõlbustamise raamistik ja muudetakse määrust (EL) 2019/2088 (ELT L 198, 22.6.2020, lk 13), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:32020R0852&from=ET>.

Liikmesriikide toetustele võib edaspidi avaldada mõju ELi taksonoomia, mis pakub vahendeid kestlike tegevusalade kindlaksmääramiseks ning hõlbustab seega riikliku poliitika suunamist keskkonnasäästlikule tegevusele ning keskkonnahoidlike investeeringute suurendamist fossiilkütuste ja muude vähem keskkonnasõbralike tegevusalade arvelt ja väiksemate kuludega.

Käesoleva toetusi käsitleva uue (teise) aastaaruande koostamiseks viis komisjon läbi uuringu⁹, et koguda liikmesriikidelt andmeid ja täiendada varasemaid andmestikke 2019. ja 2020. aasta tulemustega¹⁰. Tuleb märkida, et komisjoni uuringu lõpetamise ajaks (juuli 2021) ei olnud 2020. aasta andmed täielikud ja seetõttu tuleks käesolevas aruandes esitatud 2020. aasta näitajatesse suhtuda ettevaatusega, kuna märkimisväärne osa neist on hinnangulised¹¹. Mõni liikmesriik ei suutnud esitada samasugust või sama kvaliteediga teavet kui varasematel aastatel, viidates 2020. aasta andmetike ja aruannete koostamiseks vajalike ressursside puudumisele, mis oli osaliselt tingitud ka COVID-19 pandeemiaga seotud olukorrast.

Uuringu tulemused lubavad kinnitada, et ELil ja selle liikmesriikidel tuleb teha rohkem jõupingutusi fossiilkütuste toetuste vähendamiseks, et saavutada 2050. aastaks kliimanetraalsus. Aastatel 2015–2019 kasvasid energiatoetused ELis 8 %. Taastuvenergia toetused suurenesid samuti 8 %, samas kui energiatõhususe suurendamise toetused kasvasid peaaegu poole võrra, mis oli taastuvenergiale üleminekuga seotud ELi eesmärkide saavutamise seisukohast soodne areng. Tehnoloogiakulude vähenemise ja turupõhiste energiainvesteeringute soodustamise tulemusena võivad taastuvenergia ja energiatõhususe toetused pikemas perspektiivis ka väheneda, tingimisel et ELi kliimaeesmärgid saavutatakse.

Fossiilkütuste toetused suurenesid veelgi (aastatel 2015–2019 kasvasid need 4 %), kuid mõnes riigis, näiteks Lätis, Leedus, Rootsis, Kreekas ja Irimaal, õnnestus fossiilkütuste toetusi vähendada. ELi transpordi- ja põllumajandussektoris kasvasid samal ajavahemikul jätkuvalt naftasaaduste toetused, ent kivi- ja pruunsöe toetused vähenesid, peamiselt tänu tahkekütuste kahanevale rollile elektritootmises.

2020. aastal vähenesid fossiilkütuste toetused 2019. aastaga võrreldes märgatavalt, peamiselt tänu väiksemale kütusetarbimisele transpordisektoris, eelkõige lennunduses, seoses märkimisväärsete reisi- ja liikumispääsudega ELis. Taastuvenergia toetused vähenesid 2020. aastal veidi, nagu nähtub kättesaadavatest andmetest. Samal ajal suurenesid märkimisväärselt hüvitise vormis makstavad tuumaenergia toetused, mis olid seotud tuumarajatiste sulgemise ja dekomisjoneerimise uute toetusvahenditega (peamiselt Saksamaal ja Prantsusmaal). Energiatõhususe suurendamise meetmete jaoks antavad toetused suurenesid 2020. aastal veelgi.

Siiski eeldatakse, et koos majanduse elavnemisega kasvab taas ka fossiilkütuste tarbimine. EL peab seega suurendama jõupingutusi, et hoida ära toetuste naasmist pandeemiaeelsele tasemele. Selle eesmärgi saavutamisele peaksid kaasa aitama majanduse elavdamise

⁹ „Study on energy subsidies and other government interventions in the EU“ („Uuring energiatoetuste ja valitsuste muude sekkumismeetmete kohta ELis“; edaspidi „komisjoni uuring“).

¹⁰ Varasemate aastate toetuste loetelu ümberhindamise ja rahalise aluse muutumise tõttu (käesolevas aruandes on summad väljendatud eurodes 2020. aasta vääringus) võivad käesoleva aruande joonistel esitatud kogusummad erineda 2020. aastal avaldatud eelmises energiatoetuste aruandes esitatud summadest.

¹¹ Mõne toetuse puhul võeti 2020. aastat iseloomustavaks hinnanguliseks väärtuseks 2019. aasta väärtus, kui 2020. aasta andmed ei olnud kättesaadavad. Enamikul juhtudel viidatakse käesolevas aruandes 2020. aasta andmetele, ent kui analüüsi jaoks olid piisavalt usaldusväärsed ainult 2019. aasta andmed, käsitati uusimate kättesaadavate andmetena neid.

programmid, mille puhul keskendutakse peamiselt majanduse keskkonnasäästlikumaks muutmisele.

2. Energiatoetused ja fossiilkütuste toetused ELis

2.1. Energiatoetused ELis

Käesolevas aruandes on toetused määratletud vastavalt Maailma Kaubandusorganisatsiooni (WTO) kehtestatud meetodile¹², mida kasutati komisjoni uues toetavas uuringus¹³ ja eelmises (2020. aasta) energiatoetuste aruandes.

Energiatoetusi võib käsitleda eri vaatenurkadest, näiteks lähtuvalt nendega taotletavatest eesmärkidest (tootmine, tarbimine/nõudlus või energiatõhusus), energiaallikatest (fossiilkütused, taastuvad energiaallikad, tuumaenergia), majandussektoritest (energeetika, transport, tööstus, põllumajandus¹⁴, elamumajandus jne) või toetusteks kasutatavatest vahenditest (maksusoodustus, tagastamatu abi, hinna- või sissetulekutoetus).

Kui vaadelda energiatoetuste arengut ELis, siis 2019. aastal oli rahaliste toetuste kogusumma 176 miljardit eurot ehk 8 % suurem kui 2015. aastal. Toetused energiatõhususe suurendamise meetmete jaoks kasvasid sel ajavahemikul palju kiiremini ehk 43 % võrra (+5 miljardit eurot), samal ajal kui energiatootmise toetused suurenesid vaid 4 % (+3 miljardit eurot), peamiselt taastuvenergia tootmise toetuste jätkuva suurenemise tõttu.

2020. aastal jäi energiatoetuste kogusumma ELis peaaegu muutumatuks (177 miljardit eurot). Toetused energiatõhususe suurendamise meetmete jaoks suurenesid jätkuvalt võrreldes 2019. aastaga (5 %), samas kui energianõudlusega seotud toetused¹⁵ vähenesid 4 %, mis oli peamiselt tingitud väiksemast energiatarbimisest COVID-19 pandeemiaga seotud liikumis- ja muude piirangute kontekstis. Teisalt kasvas tööstuse restruktureerimise toetuste hinnanguline summa elektritootmisrajatiste dekomisjoneerimiseks makstud suuremate rahaliste toetuste tulemusena 2020. aastal 4,5 miljardi euron (2019. aastal 1,8 miljardit eurot).

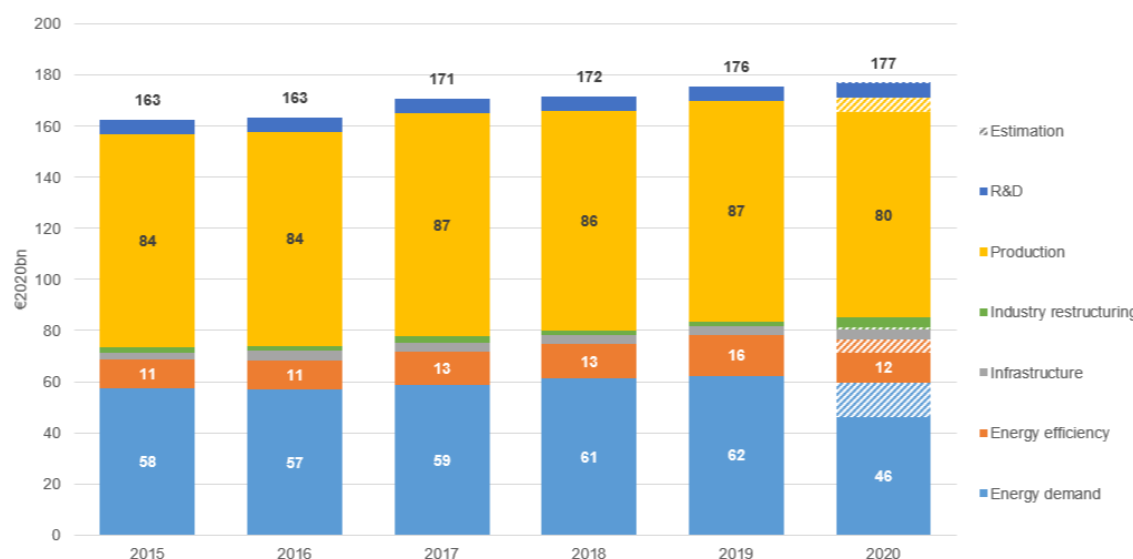
¹² Maailma Kaubandusorganisatsiooni (WTO) subsideerimise ja tasakaalustusmeetmete leping, https://www.wto.org/english/tratop_e/scm_e/scm_e.htm.

¹³ Lisateave energiatoetuste määratlemise meetodi kohta on esitatud komisjoni uuringus.

¹⁴ Käesolev aruanne hõlmab ka kalandusega seotud toetusi.

¹⁵ Energianõudlusega seotud toetustega stimuleeritakse energiatarbimist eri majandussektorites näiteks selliste meetmete kaudu nagu energiatarbimise maksude vähendamine või tagastamine, hindade reguleerimine teatavates sektorites ning otsetoetused, mille eesmärk on leevendada tarbijate energiakulutustest tulenevat koormust. Mõningatel energianõudluse toetustel on sotsiaalne mõju, kuna nendega minnakse puhtmajanduslikest kaalutlustest kaugemale ja neil on tugev sotsiaalne mõõde, mida tuleb poliitiliste otsuste tegemisel samuti arvesse võtta.

Joonis 1. ELi energiatoetused eesmärkide kaupa

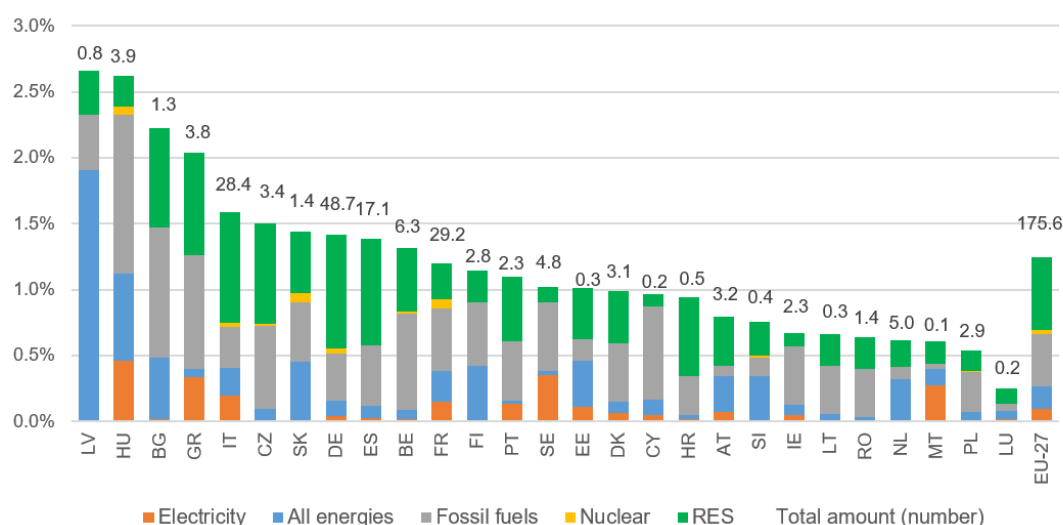
Allikas: uuring energiatoetuste ja valitsuste muude sekkumismeetmete kohta ELis. 2020. aasta andmete puhul tähistab tulpade diagonaalviirutus seda, et need näitajad põhinevad hinnangutel, ning iga kategooria puhul tuleks eelmiste aastatega võrdlemiseks lisada ühevärvilisele tulpale (tegelikud andmed) diagonaalviirutusega tulp (hinnang).

Energiatoetuste ja SKP suhe oli 2019. aastal endiselt liikmesriigiti väga erinev, ulatudes 2,7 protsendist SKPst Lätis kuni vaid 0,3 protsendini SKPst Luksemburgis. Keskmiselt oli energiatoetuste osakaal ELis 2019. aastal 1,2 %. 2015. aastal oli see osakaal veidi suurem, ulatudes 1,3 protsendini.

Analüüsist nähtub ka, et eri riigid kasutavad toetusi eri poliitikasuundade ja meetmete toetamiseks, ning see mõjutab ELi taastuvenergiale ülemineku eesmärgi erinevalt. Läti kulutas 2019. aastal energiatõhususe suurendamise meetmete toetustele peaaegu 2 % oma SKPst. Saksamaa kulutas taastuvenergia toetamisele ligikaudu 0,9 % oma SKPst ning Bulgaaria, Kreeka, Itaalia, Tšehhi ja Hispaania kulutasid taastuvenergia toetustele 0,8 % oma SKPst.

Samal ajal kalduvad teised riigid ikka veel kulutama rohkem fossiilkütustele kui rohepöoret soodustavatele meetmetele. Ungari ja Bulgaaria kulutasid fossiilkütuste toetamisele üle 1 % oma SKPst ning Kreekas ja Belgias oli see osakaal peaaegu 1 %, mis ei ole rohepöörde seisukohast soodne areng.

Joonis 2. Toetused erinevate energiaallikate jaoks protsendina SKPst ja miljardites eurodes 2019. aastal

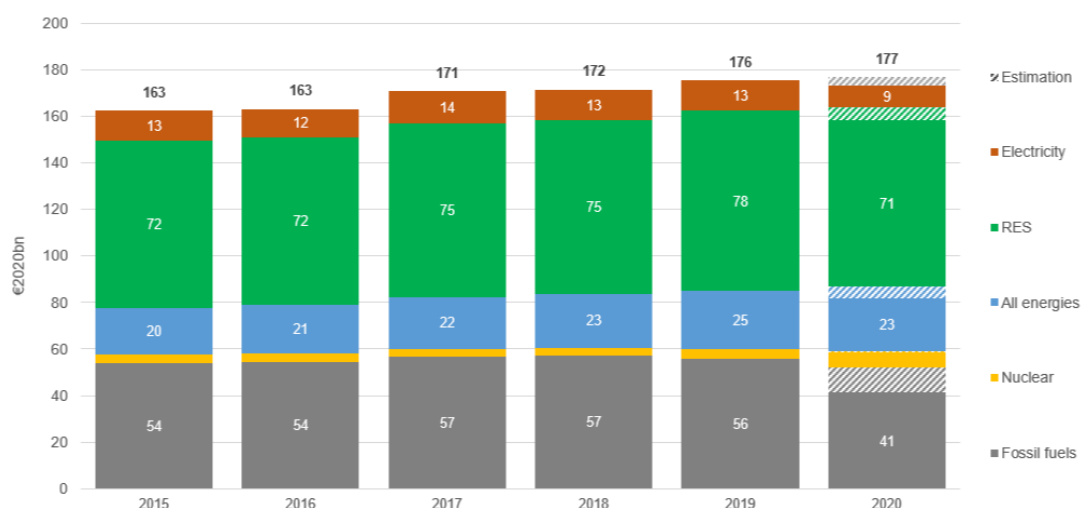
Allikas: uuring energiatoetuste ja valitsuste muude sekkumismeetmete kohta ELis. Kategooria „Elekter“ hõlmab üldisi elektritoetusi, mis ei ole tehnoloogiaspetsiifilised, samas kui „Kõik energialiigid“ hõlmab meetmeid, mida ei saa seostada ühe konkreetse tehnoloogiaga (mitut tehnoloogiat hõlmav toetus).

Viimastel aastatel on üle 40 % energiatoetuste kogusummast eraldatud **taastuvate energiaallikate** jaoks. 2019. aastal olid taastuvenergia toetused 2015. aastaga võrreldes 6 miljardi euro võrra suuremad (+8 %) ja vähenesid 2020. aastal vaid veidi. Teisalt suurenesid fossiilkütuste toetused samal ajavahemikul 2 miljardi euro võrra (+4 %), samas kui 2020. aastal vähenesid need 2019. aastaga võrreldes hinnanguliselt 4 miljardi euro võrra (–7 %), sest fossiilkütuste tarbimine vähenes, eelkõige just transpordisektoris.

Elektritoetused püsisid aastatel 2015–2019 samal tasemel, kuid kõiki energialiike hõlmavad toetused (mitme energiaallika puhul või meetmete puhul, mis ei ole energiatoodetega otseselt seostatavad) kasvasid samal ajavahemikul märgatavalt (5 miljardit eurot ehk 25 %) ja suurenesid 2020. aastal veelgi.

Tuumaenergia toetused olid aastatel 2015–2019 stabiilsed, moodustades 2–4 % energiatoetuste kogusummast. 2020. aastal maksti välja täiendavad 2,7 miljardit eurot, kuna võeti kasutusele uued toetusvahendid tuumarajatiste varajase sulgemise ja dekomisjoneerimise hüvitamiseks, peamiselt Saksamaal ja Prantsusmaal. Lähiaastatel avaldavad tuumaenergial, kivisöel ja pruunsöel töötavate elektritootmisrajatiste ennetähtaegse sulgemise eest makstavad hüvitised energiatoetuste kogusummale ELis eeldatavasti üha suuremat mõju.

Joonis 3. ELi energiatoetused energiaallikate kaupa

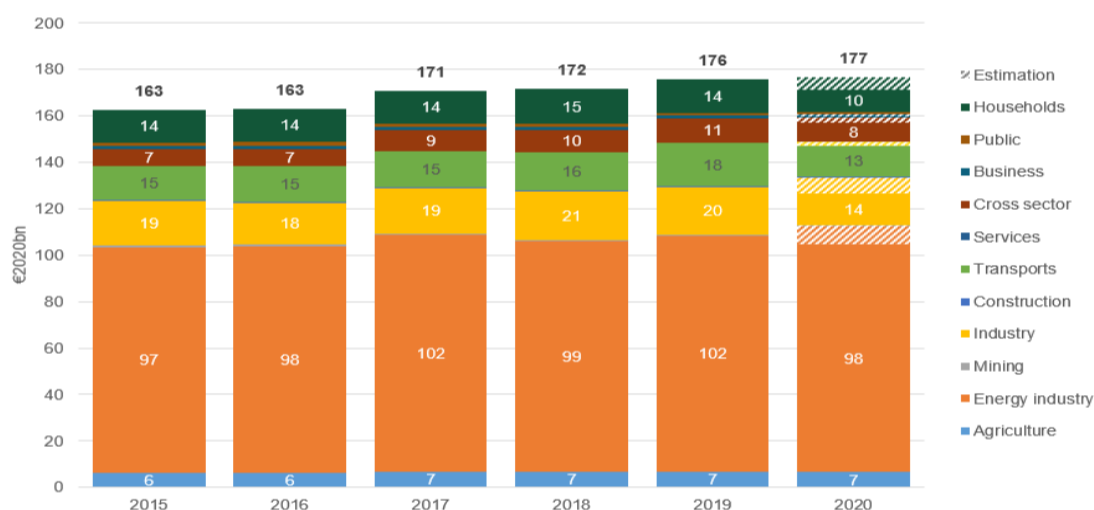

Allikas: uuring energiatoetuste ja valitsuste muude sekkumismeetmete kohta ELis. Kategooria „Kõik energialiigid“ hõlmab toetusi, mis ei ole otseselt seostatavad energiakandjate ega kütustega (nt energiatõhususe suurendamise meetmed, energianõudluse/-tarbimise stiimulid olenemata energiakandjast, investeeringutoetused ning teatavad teadus- ja arendustegevuse kulud).

2019. ja 2020. aastal oli peaaegu 60 % energiatoetustest võimalik otseselt seostada **energeetikasektoriga**. Samal ajavahemikul oli nii tööstuse kui ka transpordi osakaal üle 10 %, samas kui kodumajapidamiste ja põllumajanduse osakaal oli väiksem, vastavalt 8 % ja 4 %. Aastatel 2015–2019 suurenesid toetused kõige rohkem energeetika- ja transpordisektoris (kummaski 4 miljardi euro võrra ehk vastavalt 4 % ja 27 %).

2020. aastal suurenesid energeetikasektori toetused veelgi, samas kui transpordisektori toetused vähenesid võrreldes 2019. aastaga (–20 %), eriti lennundussektoris (–3,3 miljardit eurot), sest pandeemiaga seotud liikumis- ja reisi piirangute tõttu vähenes kütusetarbimine.

Joonis 4. ELi energiatoetused majandussektorite kaupa

Allikas: uuring energiatoetuste ja valitsuste muude sekkumismeetmete kohta ELis.

Üle 92 % **taastuvenergia** toetuste kogusummast ELis (2019. aastal 72 miljardit eurot) langes energeetikasektori arvele, samas kui muude sektorite, näiteks tööstuse (4 %) ja transpordi (1 %) osakaal oli palju väiksem. 2019. ja 2020. aastal oli ligikaudu 36–37 % taastuvenergia

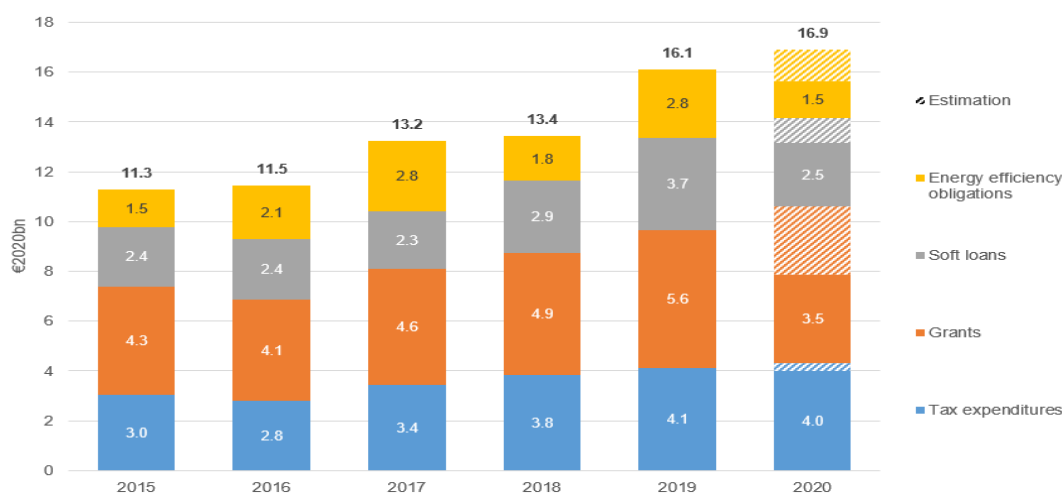
toetuste kogusummast seotud päikeseenergiaga, samal ajal kui tuuleenergia osa taastuenergia toetuste kogusummas oli ligikaudu 27 % ja biomassi osa ligikaudu 22 %.

Soodustariifid olid ELi liikmesriikides kõige olulisemad **taastuenergia toetamise vahendid** (2019. aastal mahus 53 miljardit eurot). Need kajastavad peaaesjalikult üle kümne aasta tagasi sõlmitud pikaajalistest lepingutest tulenevaid toetusi, kuna hiljutiste lepingute puhul enam soodustariife ei kohaldata, kui mõned väiketootjad välja arvata. Toetused lisatasude ja kaubeldavate sertifikaatidega taastuenergiakvootide näol olid väiksemad (2019. aastal vastavalt 8 miljardit eurot ja 6 miljardit eurot). Maksusoodustuste (peamiselt maksuvähenduste ja -vabastuste kujul) osa taastuenergiaga seotud toetuste kogusummas oli ligikaudu 6 miljardit eurot.

Energiatõhususe suurendamise toetused on ELis kasvanud alates 2015.–2016. aastast ja 2020. aastal ulatusid need hinnanguliselt 17 miljardi euron, mis on peaaegu 50 % rohkem kui 2015. aastal. Energiatõhususe toetamise vahendite seas oli tagastamatu abi osakaal viimastel aastatel veidi alla 40 %, samas kui maksukulutused moodustasid umbes veerandi ning sooduslaenuude ja energiatõhususkohustuste osakaalud olid vastavalt 21 % ja 16 %. Ligikaudu pool energiatõhususe suurendamise toetustest ei olnud otseselt seotud ühegi komisjoni uuringus käsitletud majandussektoriga (nn sektoriülesed toetused), samas kui 27 % toetustest anti kodumajapidamiste sektoris ja 11 % energeetikasektoris.

Energiatõhususe toetuste suurendamine aitas ka vähendada ELi majanduse energiamahukust. ELi 27 liikmesriigi SKP kasvas 2015.–2019. aastal 14,5 %, ent lõppenergia tarbimine suurenes samal ajavahemikul 3,4 %, mis tähendab, et ELi majanduse energiamahukus vähenes 10 %. Energiatarbimist stimuleerivate toetuste jätkuv asendamine energiatõhususe meetmete toetustega aitaks kaasa ELi majanduse energiamahukuse edasisele vähenemisele.

Joonis 5. Energiatõhususe suurendamise toetused ELis

Allikas: uuring energiatoetuste ja valitsuste muude sekkumismeetmete kohta ELis.

Kui vaadata teisi sektoreid, siis **kodumajapidamised** said ligikaudu 8 % kõigi majandussektorite energiatoetuste kogusummast, kusjuures suurim osa toetustest ei olnud otseselt seostatavad energiakandjatega (nt energiatõhusus) ega elektritarbimise toetamisega¹⁶.

¹⁶ Peamiselt vähendatud käibemaksu kujul. Haavatavatele majapidamistele võimaldatava rahalise toetuse konkreetseid vorme tuleb hoolikalt kaaluda, sest need ei hõlma üksnes rangelt energiaturuga seotud kaalutlusi.

Hindade reguleerimine nii tarbija kui ka tootja poolel oli ELi energiaturgudel endiselt oluline meede, kuid sellega seotud toetused on viimastel aastatel ilmutanud langussuundumust. Tarbijahinna tagatised (nt sotsiaaltariifid) ulatusid 2019. aastal 2,1 miljardi euron ja nendest sai kasu peamiselt kodumajapidamiste sektor. Tootjahinna tagatised (nt ostulepingud, kütusekulude tagatised jne) olid iseloomulikud peamiselt energeetikasektorile ja ulatusid 2019. aastal 3,6 miljardi euron.

Tootmisvõimsuse tagamise toetused on viimastel aastatel olnud väga stabiilsed ja moodustasid 2019. aastal 2,1 miljardit eurot.

Vesiniku toetused on viimastel aastatel märgatavalt kasvanud, suurenedes 195 miljonilt eurolt 2015. aastal 350 miljonile eurole 2019. aastal. Tegemist on peamiselt teadus- ja arendustegevuse kuludega, kuid 2019. aastal rakendati mõnedes ELi liikmesriikides omaette meetmetena ka vesinikutanklate taristu arendamise ja kütuseelementide toetusi. Üha suurem hulk liikmesriike on võtnud vastu vesinikustrateegia (nagu komisjon tegi 2020. aastal), millega nähakse eelseisvaks kümnendiks ette märkimisväärne elektrolüüsivõimsus, vesinikkütuse taristu ja muude vesinikuga seotud varade arendamine ning turutoetusprogrammid; seega võib eeldada, et vesiniku arendamise toetused suurenevad ka järgnevatel aastatel.

2.2. Fossiilkütuste toetused ELis

Aastatel 2015–2019 kasvas **fossiilkütuste toetuste** kogusumma ELis 4 %. 2020. aastal toimus märgatav vähenemine: fossiilkütuste toetused kahanesisid 52 miljardi euron¹⁷, peamiselt transporditegevuse vähenemise tõttu¹⁸.

Kui vaadelda eri majandussektoreid, siis **energeetikasektoris** vähenesisid fossiilkütuste toetused 2015.–2019. aastal peamiselt kivi- ja pruunsöe toetuste vähenemise tõttu (kuna nende kasutamine elektritootmises on vähenenud) 1,8 miljardi euro võrra (–10 %), mis on ELi kliimaeesmärkide saavutamise seisukohast positiivne areng. 2020. aastal vähenesisid fossiilkütuste toetused energeetikasektoris veelgi.

Fossiilkütuste toetused **transpordisektoris** kasvasid seevastu samal ajavahemikul naftasaadustega seotud toetuste suurenemise tõttu 3,4 miljardi euro võrra (+25 %). 2020. aastal vähenesisid toetused transpordisektoris (peamiselt lennunduses) märgatavalt.

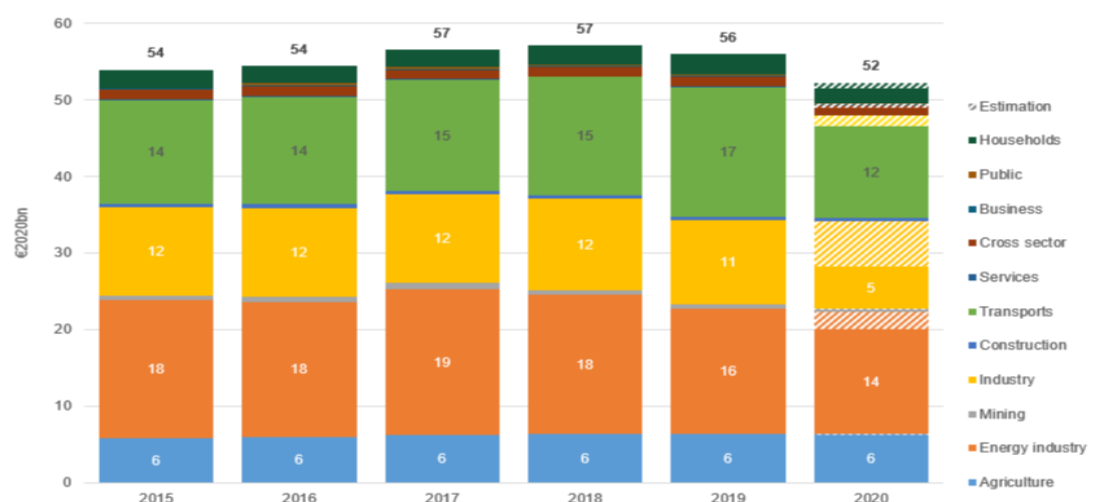
Fossiilkütuste toetused suurenesid ka **põllumajanduses** (aastatel 2015–2019 oli kasv 0,6 miljardit eurot ehk 10 %) ning selles sektoris saadi toetusi peamiselt naftasaaduste tarbimise toetuse kujul. Samal ajavahemikul kasvasid peamiselt kütteõli ja maagaasi tarbimise toetusena antud fossiilkütuste toetused **kodumajapidamistele** 0,3 miljardi euro võrra (+13 %).

Seevastu **tööstusele** peamiselt energia kasutamise maksuvähenduste ja -vabastuste kujul antud fossiilkütuste toetused vähenesisid 2015.–2019. aastal 0,5 miljardi euro võrra (–4 %), kuna söetoetuste vähenemine ületas gaasitoetuste kasvu.

¹⁷ Selleks et järgida liikmesriikide, energiakandjate, sektorite ja toetusvahendite puhul ühtset meetodit, ei võetud komisjoni uuringu koguarvudes arvesse teatavaid elemente, mida muudes allikates käsitatakse toetustena. Näiteks kohaldavad paljud liikmesriigid bensiini ja diislikütuse suhtes erinevaid aktsiisimäärasid, millest tulenevad toetused võivad olla märkimisväärsed. Välja on jäetud ka ELi-välise rahvusvaheline lennundus ja meretransport.

¹⁸ Võttes arvesse, et nii SKP kui ka energiatarbimine vähenesis 2020. aastal ligikaudu 7 %, oli toetuste summa 2020. aastal energiatarbimisega võrreldes sama suur kui 2019. aastal. Hoolumata ELi poolt rahvusvahelisel tasandil võetud kohustustest ei ole seega näha toetuste taseme vähenemise selget suundumust.

Joonis 6. Fossiilkütuste toetused ELi eri sektorites

Allikas: uuring energiatoetuste ja valitsuste muude sekkumismeetmete kohta ELis.

Aastatel 2015–2019 kasvasid ELis fossiilkütuste toetuste kogusummast üle poole moodustavad **naftasaaduste** toetused 4,4 miljardi euro võrra (+18 %). See kasv võib olla peamiselt seotud transpordisektoriga ja väiksemal määral põllumajandusega. Naftasaaduste toetused suurenesid Prantsusmaal 2,5 miljardi euro võrra (+40 %) ja Belgias 0,6 miljardi euro võrra (+19 %), samas kui Rootsis vähenesid need 0,4 miljardi euro võrra (–24 %). 2020. aastal vähenesid naftasaaduste toetused võrreldes 2019. aastaga märgatavalt (ligikaudu 13 %), kuna pandeemiaga seotud transpordi- ja reisi piirangute tõttu vähenes kütusetarbimine.

Kivi- ja pruunsöe toetused vähenesid ELis 2015.–2019. aastal pidevalt eeskätt tänu tahkekütuste kasutamise vähenemisele elektritootmises. Söetoetused vähenesid sel ajavahemikul 1,8 miljardi euro võrra (–20 %). Tahkekütuste toetuste suurimat vähenemist võis sel ajavahemikul täheldada Saksamaal (–1,3 miljardit eurot ehk 27 %) ja Hispaanias (–0,5 miljardit eurot ehk 61 %). Kuna Euroopa lubatud heitkoguse ühikute hinnad on viimastel aastatel tõusnud, on tahkekütused muutunud elektritootmises üha konkurentsivõimetumaks. Tulevikus võivad söesektori toetused siiski ajutiselt kasvada, sest mitmes liikmesriigis on ette nähtud hüvituskavad seoses elektrijaamade sulgemisega.

Aastatel 2015–2019 kasvasid **maagaasi** toetused 0,8 miljardi euro võrra (+10 %) ja moodustasid fossiilkütuste toetustest ligikaudu 16 % ehk veidi rohkem kui kivi- ja pruunsöe toetused (13 %). Sel ajavahemikul suurenesid maagaasi toetused 0,5 miljardi euro võrra nii Saksamaal kui ka Prantsusmaal, samal ajal kui teistes riikides muutusid toetused erinevalt. Kuigi maagaasi roll ELi elektritootmises suurenes 2020. aastal, ei kasvanud toetused sel aastal, tõenäoliselt madalate gaasi hulgihindade tõttu, mistõttu kütusekulude toetused olid sel ajavahemikul väiksemad.

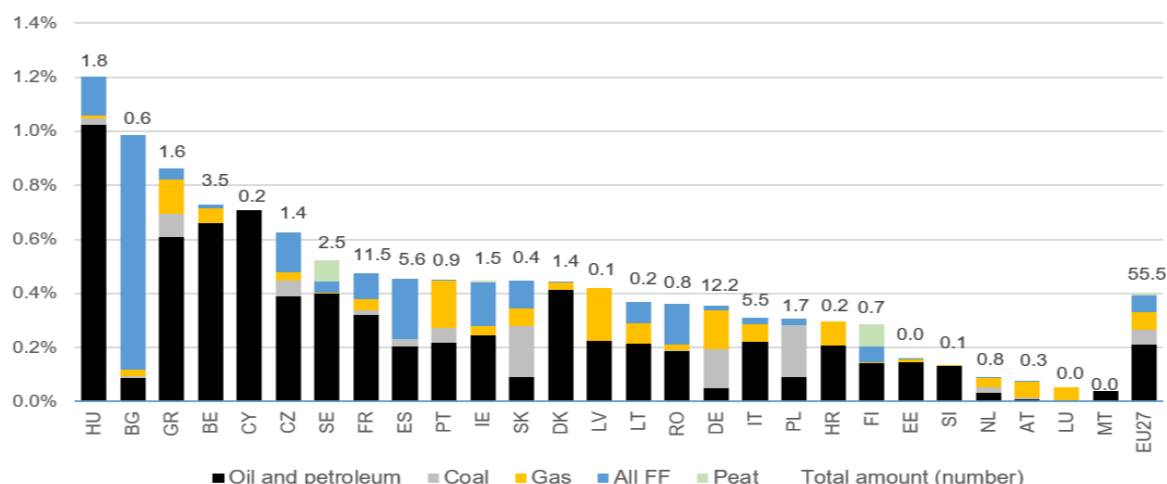
2019. aastal moodustasid ligikaudu kolmveerandi fossiilkütuste toetuste kogusummast ELis maksukulutused (maksuvähendused ja -vabastused). Sissetuleku- ja hinnatoetused (nt hinnatagatised, tootmisvõimsuse tagamise tasud, soodustariifid ja lisatasud jne) moodustasid ligikaudu 20 %, samas kui otsetoetuste (nt tagastamatu abi) osakaal oli 5 %.

Fossiilkütuste toetuste olulisus võrreldes majanduse suurusega on ELi liikmesriikide lõikes väga erinev. 2019. aastal kulutas Ungari fossiilkütuste toetustele kõige rohkem ehk 1,2 %

SKPst, samal ajal kui Malta kulutas vaid 0,01 %. Keskmiselt moodustasid fossiilkütuste toetused ELis 0,4 % SKPst, mis on sarnane 2015. aasta osakaaluga.

Ungari kulutas 2019. aastal nafta ja naftasaaduste toetamisele kõige rohkem ehk 1 % oma SKPst, samal ajal kui Küpros ja Belgia kulutasid naftasaaduste toetustele 0,7 % ja Kreeka 0,6 % SKPst. Bulgaaria kulutas 0,9 % oma SKPst nõudluse üldisele toetamisele aktsiisivähenduste abil. Poola ja Slovakkia kulutasid 0,2 % oma SKPst söetoetustele, samas kui Portugal ja Läti kulutasid 2019. aastal sama suure osa maagaasi toetustele.

Joonis 7. Fossiilkütuste toetused ELi liikmesriikides protsendina SKPst ja miljardites eurodes 2019. aastal

Allikas: uuring energiatoetuste ja valitsuste muude sekkumismeetmete kohta ELis.

3. COVID-19 pandeemia mõju ELi liikmesriikide energiatoetustele ja majanduse elavdamise programmidele

Alates 2020. aasta märtsist kehtestati meetmed, mis tõid kaasa ulatuslikke sulgemisi ja isikute vaba liikumise piiranguid ELi liikmesriikides ja mujal maailmas ning mõjutasid märkimisväärselt nõudlust energiatoodete järele, mille tagajärjel toimus tarbimise kohene vähenemine ja turuhinnad langesid paljude aastate võrdluses madalaimale tasemele.

Komisjoni uuringu kohaselt vähenesid fossiilkütuste toetused ELis 2020. aastal 2019. aastaga võrreldes 7 %, mis oli peamiselt tingitud kütusetarbimise kahanemisest. Maksukulutuste toetused, mis võimaldavad paremini hinnata turu arengu mõju energianõudlusele, vähenesid 2020. aastal eelneva aastaga võrreldes 9 %. Märkimisväärne osa (umbes 60 %) maksukulutuste toetuste vähenemisest võib olla seotud petrooleumi tarbimise vähenemisega lennunduses. Komisjoni uuringus jõuti järeldusele (kuigi piiratud andmete põhjal), et soodustariifi ja lisatasu tüüpi taastuvenergia toetused vähenesid 2020. aastal hinnanguliselt 4 %¹⁹, mis oli peamiselt tingitud madalatest elektri hulgihindadest, ehkki taastuvenergia tootmine suurenes 2020. aastal jätkuvalt.

Kuna 2020. aastal oli fossiilkütuste toetuste vähenemine tõenäoliselt suuresti tingitud kütusetarbimise muutusest, võib majanduse taastumine järgnevatel aastatel aidata kaasa ELi

¹⁹ Analüüs põhines vaid piiratud arvul liikmesriikidel, mille kohta andmed olid kättesaadavad. Soodustariifi ja lisatasu tüüpi toetused kasvasid nendes riikides, kus elektri hulgihind langesid kõige rohkem, samal ajal kui teistes riikides need toetused vähenesid – tõenäoliselt varasema elektriostude toetamise lepingu lõppemise tõttu, sest uute lepingutega kaasnevad väiksemad toetused või on need lepingud täielikult turupõhised.

kliimaeesmärkide saavutamisele. 2021. aasta veebruaris käivitunud taaste- ja vastupidavusrahastu²⁰ eesmärk on leevendada koroonaviiruse pandeemia majanduslikku ja sotsiaalset mõju ning suurendada Euroopa riikide majanduse ja ühiskonna kestlikkust ja vastupidavust ning suuremat valmisolekut tulla toime rohe- ja digipöördega kaasnevate probleemide ja võimalustega. Rahastust toetuse saamiseks on enamik liikmesriike esitanud Euroopa Komisjonile oma taaste- ja vastupidavuskava. Nende kavade oluliseks osaks on taastuenergiale üleminekut hõlbustavad investeeringud, näiteks meetmed, millega toetatakse taastuenergia tootmist ja kasutamist, energia salvestamise tehnoloogia kasutuselevõttu, taastuenergiat kasutavate soojus- ja energiakogukondade edendamist, energiatõhususe suurendamist jms.

4. Järeldused

Pärast energialiidu olukorda käsitleva 2020. aasta aruande vastuvõtmist on võetud mitu energiaturgu ja -toetusi mõjutavat seadusandlikku meetet, sealhulgas võeti vastu Euroopa kliimamäärus, millega muudeti juhtimismäärust, ja uus taksonoomiamäärus. Juhtimismääruse muutmine ning toetusi ja nende järkjärgulist kasutuselt kõrvaldamist puudutava aruandluse nõuete täpsustamine võimaldavad täita andmelüngad ning saada selgema ülevaate liikmesriikides toimuvast. Uue õigusakti tulemuslikkust saab mõõta toetusi käsitlevate andmete järgmise kogumise käigus.

ELi kestliku rahanduse strateegia ja ELi taksonoomiaga seotud käimasolevad jõupingutused peaksid aitama keskpikas plaanis suunata investeeringud säästvasse energiasse, pakkudes vahendeid keskkonnasäästlike majandustegevusalade kindlakstegemiseks ja hõlbustades algatuste rakendamist, et suurendada keskkonnahoidlikke investeeringuid väiksemate kuludega.

Majanduse elavnedes võivad fossiilkütuste toetused, mis 2020. aastal vähenesid, järgmistel aastatel tarbimise kasvu tõttu taas suureneda. Liikmesriikide taaste- ja vastupidavuskavad peaksid taastuenergiale ülemineku edendamise kaudu vähendama pikaajalist sõltuvust fossiilkütustest.

Komisjon avaldab ka toetusi käsitleva uuringu üksikasjalikud tulemused, et anda olukorrast terviklik ülevaade.

²⁰ https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/recovery-coronavirus/recovery-and-resilience-facility_et.